

УДК 343.7

О. Ф. Кобзар
кандидат юридичних наук, доцент,
начальник докторантури та ад'юнктури
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Правоохоронні органи України виконують широке коло завдань і функцій щодо забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод громадян, запобігання правопорушенням і припинення їх, тому від удосконалення правоохоронної діяльності значною мірою залежить зміцнення законності і правопорядку в країні. Прагнення Української держави стати повноправним членом Європейського співтовариства спрямовує її зусилля на зміцнення напрямів діяльності правоохоронних органів з метою першочергового забезпечення гармонізації світових стандартів дотримання прав і свобод людини та національних конституційних норм. Необхідність суттєвого підвищення ефективності поліцейської діяльності потребує ґрунтовного й послідовного наукового аналізу організаційно-правових засад діяльності аналогічних підрозділів країн світу. Розгляд теоретичних і практичних аспектів діяльності поліцейських підрозділів країн світу є одним із основних напрямів сучасних наукових досліджень у сфері правоохоронної діяльності.

Під час розробки концепцій і доктрин розвитку або реформування тієї чи іншої сфери суспільного життя ми насамперед звертаємо увагу на позитивний досвід провідних країн світу. Вони побудували громадянське суспільство й державне управління за зразком найрозвинутіших країн. Ще одним аргументом на користь запозичення та використання позитивного досвіду провідних країн є прагнення нашої держави стати повноправним членом європейського співтовариства.

Чималу користь цей досвід може принести Україні під час розбудови власних правоохоронних органів, насамперед поліцейських.

На теоретичному рівні низку проблемних питань щодо використання досвіду поліцейських підрозділів у правоохоронній діяльності досліджували у своїх працях такі вчені, як С.С. Алексєєв, О.М. Бандурка, Є.О. Безсмертний, Ю.А. Ведерніков, Й.І. Горінецький, С.М. Гусаров, А.В. Губанов, В.О. Заросило, А.П. Заєць, О.В. Зайчук, Д.П. Калаєнов, В.П. Карпунчев, В.В. Ковальська, С.Ф. Константінов, М.В. Корнієнко, В.О. Котюк, О.Л. Копиленко, А.М. Кучук, М.В. Лошицький, О.І. Нікітенко, Н.М. Оніщенко, О.В. Петришин, П.М. Рабінович, В.Ф. Сіренко, О.Ю. Синявська, О.Ф. Скакун, О.О. Тихомиров, В.Д. Ткачук, В.Г. Фатхутдінов, В.К. Шкарупа, О.С. Юнін та ін.

Метою статті є надання загальної характеристики використання досвіду поліцейської діяльності провідних країн світу в діяльності правоохоронних органів України.

Поліція як один із найважливіших державних інститутів будь-якої держави має універсальний характер, оскільки в багатьох країнах функції поліції не обмежуються лише охороною публічного порядку та боротьбою зі злочинністю. Наприклад, у Німеччині до складу федеральних поліцейських служб входять такі підрозділи, як федеральна прикордонна охорона, служба поштової поліції федерального Міністерства пошти, радіо й телеграфу та служба митного розшуку федерального Міністерства фінансів. В Іспанії поліцейські формування, окрім власне поліцейських, виконують функції підрозділів цивільної оборони, надають необхідну допомогу громадянам у разі стихійного лиха або нещасного випадку, вирішують завдання у сфері соціальної допомоги тощо [1, с. 10–50].

Фундаментальне значення поліцейської діяльності полягає в тому, що вона стримує зростання кількості кримінальних проявів у суспільстві й частково нейтралізує неправові акції політичної опозиції.

Багато в чому формування поліцейської системи тієї чи іншої держави відбувалося в різні історичні й політичні епохи, в різних соціально-економічних умовах. Загалом, якщо аналізувати історію становлення та розвитку поліції в провідних країнах світу, можна спостерігати стійку тенденцію до зміни її функцій. Спочатку це були функції репресивного апарату, які згодом трансформувалися у функції охорони правопорядку й боротьби із злочинністю. А це, у свою чергу, вплинуло на зміни в організації, структурі, формах і методах керівництва, взаємодії з громадськістю тощо.

Однак показники роботи поліцій провідних країн світу (Великої Британії, Франції, Німеччини, США, Канади) не можна оцінювати однозначно. Так, при ефективному реагуванні на факти правопорушень рівень розкриття злочинів у деяких випадках залишає бажати кращого. Це говорить про можливість удосконалення роботи органів внутрішніх справ, насамперед щодо побудови їхньої організаційної структури та системи управління підрозділами. Названі характеристики, врешті-решт, є визначальними під час оцінюван-

ня ефективності роботи поліцейських будь-якої країни.

Потрібно також сказати про те, що відносини поліцейських підрозділів із різними суспільними об'єднаннями, що мають політичну спрямованість, будуються на принципі невтручання, природно, якщо діяльність останніх не суперечить закону. Водночас проблеми охорони правопорядку й удосконалення організаційно-правових основ поліцейської діяльності посідають важливе місце в доктринальних установах фактично всіх політичних об'єднань демократичних держав, як правлячих, так і опозиційних.

Неабияке значення у формуванні високого рівня довіри громадян до поліції має розвинутий інститут співробітництва з волонтерами, і в цьому випадку корисним є досвід Ізраїлю. Ті, хто бажає допомагати суспільству, мають можливість записатись у добровольчі підрозділи за кількома напрямками, а саме: допомога людям похилого віку, робота в медичних закладах, сприяння в проведенні рятувальних операцій, забезпечення охорони громадського порядку тощо. Так у процесі спільної діяльності з цивільними особами забезпечується прозорість функціонування органів поліції, що обмежує випадки корупційних діянь.

Наразі нагальним завданням є перетворення поліції з карального органу на правоохоронну інституцію європейського зразка, що має надавати правоохоронні послуги громадянам. Передовим підрозділом, який стоїть на передньому плані протидії правопорушенням і захисту прав і свобод громадян, є патрульна поліція. Патрульна поліція має формуватися з урахуванням міжнародних стандартів, а структурна побудова підрозділів патрульної поліції повинна здійснюватися з урахуванням вивчення та впровадження передового зарубіжного досвіду й зі збереженням і вдосконаленням апробованих ефективних вітчизняних практик використання сил і засобів, що використовувались під час охорони громадського порядку. Ця структура повинна відповідати загальносвітовим стандартам ефективності діяльності патрульної служби [3].

Безперечним є те, що на певну увагу заслуговують окремі аспекти організації й діяльності поліції за кордоном. Проте передусім варто зазначити те, що потрібно своєчасно та достатньою мірою організувати фінансове, науково-технічне й інше забезпечення відповідних підрозділів на території України, керуючись при цьому стандартами провідних іноземних держав, тобто саме передовим досвідом.

Аналіз зарубіжних досліджень показує, що багато поліцейств мають сумніви щодо спроможності непрофесіоналів ефективно вирішувати завдання публічної поліцейської діяльності. Звертається увага й на те, що тільки поліцейські-про-

фесіонали повною мірою усвідомлюють високий ступінь особистої відповідальності за втручання в приватне та суспільне життя, яке вони здійснюють через надані їм повноваження. Деякі фахівці особливо підкреслюють і те, що тільки поліцейські, котрі служать, можуть піддаватися дієвому державному й суспільному контролю, направленому на запобігання владному свавіллю.

Отже, ми можемо переконалися, що в сучасному демократичному світі гостро стоять проблеми оптимального поєднання компетенції бюрократії і громадськості й забезпечення інтересів різних соціальних груп і політичних сил у ракурсі керівництва й контролю за поліцією. Очевидно, що названі проблеми актуальні і для України. Тому детальне вивчення світового досвіду, без сумніву, становить певний інтерес.

Що стосується іноземного досвіду організації, управління й функціонування поліцейських служб і підрозділів, то необхідно підкреслити таке: загалом він відрізняється від українського, і для фахівців очевидно, що його можна розглядати як такий, що заслуговує на подальше дослідження та впровадження. Цей досвід має для нас важливе значення, бо аналіз його дає змогу побічно підтвердити правильність вибраних нами форм і методів організації й управління діяльністю поліції, їхні стратегії й тактики під час реалізації завдань щодо забезпечення правопорядку.

Заслуговує на увагу також міжнародне співробітництво нашої держави, і тут потрібно зауважити про те, що міжнародне співробітництво може здійснюватись як з метою запобігання правопорушенням і виявлення правопорушень, скоєних іноземними громадянами на території України, так і з метою запобігання правопорушенням і виявлення правопорушень, скоєних громадянами України на територіях інших держав, щодо розшуку міжнародних злочинців і майна, здобутого злочинним шляхом в інших державах, у питаннях захисту прав і свобод людини, правового обслуговування іноземних громадян під час перебування в Україні й громадян України, які потребують допомоги за кордоном, обміну передовим досвідом боротьби з міжнародною злочинністю та підготовки кадрів для правоохоронних органів [5, с. 610–630].

Отже, євроінтеграційні прагнення України вимагають перебудови і значного підвищення рівня ефективності діяльності правоохоронних органів, зокрема нової поліції. Саме діяльність цього правоохоронного органу є надійною гарантією забезпечення охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави, забезпечення публічної безпеки, надання визначених законом послуг населенню і створення умов для нормального функціонування демократичної правової держави.

Зрозуміло, що на досягнутих результатах не можна зупинятися, а для цього необхідно забезпе-

чити ще більше наближення поліції до населення та розвиток сервісних функцій поліції. Потрібно підвищити ефективність взаємовідносин із громадянами, оптимізувати функціональну і штатну структуру поліції, а також кардинально змінити критерії оцінювання роботи поліцейських служб. До того ж особливу увагу варто приділити імплементації передового світового досвіду функціонування поліцейських підрозділів.

Важливою парадигмою сучасної реформи має стати створення й функціонування якісно нового, побудованого на принципах верховенства права, деполітизації, демілітаризації, децентралізації, підзвітності та прозорості в роботі, тісної взаємодії з населенням і місцевими громадами, професійної підготовки персоналу, правоохоронного сервісу, здатного служити лише суспільству й захищати його права.

Література

1. Губанов А.В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности / А.В. Губанов. – М. : МАЭП, 1999. – 286 с.
2. Реформирование полиции в странах Центральной и Восточной Европы: Процесс и Прогресс / [П. Абрахам, Д. Бакрач, А. Бек и др.]; под ред. М. Капарини, О. Маренина. – К. : Задруга, 2005. – 296 с.
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
4. Сергеев А.В. Муниципальная, провинциальная та федеральная полиция Канады: компетенция та співвідношення / А.В. Сергеев // Актуальні проблеми державного управління : збірник наукових праць. – Х. : Українська академія державного управління при Президенті України (Харківський регіональний інститут), 2003. – № 1(15).
5. Бандурка О.М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України / О.М. Бандурка. – Х., 2004. – 780 с.
6. Лошицький М.В. Теоретико-правові засади адміністративно-поліцейської діяльності держави : [монографія] / М.В. Лошицький. – К. : «МП Леся», 2013. – 370 с.
7. Юнін О.С. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання діяльності правоохоронних (поліцейських) підрозділів і можливості його застосування в Україні : [монографія] / О.С. Юнін. – Х. : Ніка Нова, 2015. – 432 с.

Анотація

Кобзар О. Ф. Використання досвіду поліцейської діяльності провідних країн світу в діяльності правоохоронних органів України. – Стаття.

Стаття присвячена аналізу зарубіжного досвіду поліцейської діяльності. Досліджено сутність діяльності окремих служб і підрозділів поліції провідних країн світу й можливості його використання в Україні, зокрема, в умовах реформування правоохоронної системи.

Ключові слова: правопорядок, поліцейська діяльність, правоохоронні органи, поліція.

Аннотация

Кобзарь А. Ф. Использование опыта полицейской деятельности ведущих стран мира в деятельности правоохранительных органов Украины. – Статья.

Статья посвящена анализу зарубежного опыта полицейской деятельности. Исследована сущность деятельности отдельных служб и подразделений полиции ведущих стран мира и возможности ее использования в Украине, в частности, в условиях реформирования правоохранительной системы.

Ключевые слова: правопорядок, полицейская деятельность, правоохранительные органы, полиция.

Summary

Kobzar O. F. Using the experience of policing the leading countries in the activity of law enforcement bodies of Ukraine. – Article.

This article analyzes the foreign experience of policing. Study the essence of the activities of individual services and police departments of the leading countries of the world and the possibility of its use in Ukraine, particularly in the context of reforming the law enforcement system.

Key words: rule of law, policing, law enforcement, police.